

Танці з бубнами навколо поліграфу або про інституційну недолугість держави

Практично, ніколи не реагував на актуальну ситуацію в Україні та не писав чогось «по гарячих слідах», а тим паче не давав оцінок діям центральних органів державної влади. Однак, ситуація з антикорупційними структурами: Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (САП) та Незалежним антикорупційним бюро України (НАБУ), незалежний статус яких було понижено-обмежено з прийняттям [закону 4555-IX](#) та наступні події, які вивели українців на вулиці міст, включно з чисельними, конспірологічними коментарями в українських та в іноземних засобах масової інформації - не залишили байдужими, практично, ні одного українця та привернули неабияку увагу, не лише в Україні але й за її межами. Зважаючи на лавину емоційних коментарів та викриттів, з претензією на «правду», спробую залишитись конкретним і об'єктивним, ніяк не претендуючи на істину в останній інстанції.

Законодавчо-нормативне регулювання діяльності САП та НАБУ

Отже, повна назва [Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану»](#), який було проголосовано 22 липня 2025 року в стінах Верховної Ради - містить не тільки «зміни» до вищевказаного КПК але й до [Кримінального кодексу України \(КК\)](#) та до [Закону України «Про прокуратуру»](#). При цьому, зміна стосовно «досудових розслідувань кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану», містить 21 згадку про САП та 18 про НАБУ й ні однієї про Генеральну прокуратуру, хоча 40 раз називає Генерального прокурора. Ну й щодо «зникнення особи», то в законі про це згадується лише... чотири рази. Це дає фору тим, хто переконує суспільство у «зраді», яку ініціювали нардепи від пропрезидентської фракції «Слуга народу», з «подачі» Офісу Президента України.

Через це - перше, що насторожило: яка причина чи що спонукало законодавця «впихувати» статті стосовно САП та НАБУ саме в цей законодавчий акт? Адже, є діючий [Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» \(Відомості Верховної Ради, 2014, № 47\)](#) а також [Закон України «Про прокуратуру» \(Відомості Верховної Ради, 2015, № 2-3\)](#), не кажучи вже про низку законів України, якими регламентується й діяльність САП, а саме: [ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» \(Відомості Верховної Ради, 2015, № 17\)](#), далі - [ЗУ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» \(Відомості Верховної Ради, 2023, № 135\)](#), не кажучи вже про низку наказів Генеральної прокуратури, які регламентували діяльність САП, як-то: [Наказ № 149, від 12.04.2016 «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України»](#) та [Наказ № 125, від 05.03.2020 «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора»](#), обидва з яких, правда втратили чинність. При цьому, останній - [Наказ Генерального прокурора України за № 106 було відмінено 13.05.2024 року](#) «у зв'язку зі структурними змінами в Офісі Генерального прокурора, відповідно до пункту 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 08.12.2023 № 3509-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» (наведено вище).

Самостійність, незалежність та звітність САП та НАБУ

Отже, друге що мало б насторожити громадськість - це ліквідація двох Положень про САП, що є порушенням ЗУ «Про прокуратуру», незважаючи на те що самостійність та незалежність як НАБУ так й САП, до 22 червня 2025 року - таки була достатньою. При цьому, САП нині керується вже згадуваним вище, чинним законом, [документ 3509-IX, поточна редакція якого була прийнята 08.12.2023 та який набрав чинності \(діє\) з 01.01.2024](#). Й, саме статті цього закону регламентують: утворення, структуру, штат, організацію та порядок діяльності тощо. Крім того, документом

визначено повноваження керівника САП (як органу прокуратури), які передбачені КПК його підпорядкування (в статусі заступника Генпрокурора), безпосередньо - Генпрокурору України а також гарантії незалежності заступника Генпрокурора - керівника САП, які забезпечуються спеціальним порядком припинення його повноважень як прокурора органів прокуратури.

Тим не менше, відкритими залишаються питання звітності САП та НАБУ а також – аудити, які б мали бути незалежними але регулярними. Так, для САП, як для самостійного підрозділу, однак, в структурі Офісу Генпрокурора відсутні положення, які б регулювали порядок проведення зовнішньої незалежної оцінки діяльності САП, а дисциплінарні провадження щодо прокурорів САП здійснюються в загальному порядку. Що стосується звітності САП, то такої у відкритому доступі – нема, як й незалежної оцінки (аудиту) ефективності цього органу, яка мала б надаватись «кожні два роки, але не частіше двох разів упродовж визначеного Законом строку повноважень заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури».

Стосовно НАБУ, то останнє двічі на рік здійснює аналітичну та фінансову звітність. Крім того, в 2018 році НАБУ оприлюднило власний [Експертний аналіз діяльності](#). В травні 2025 року, вперше за 10 років Комісія з трьох міжнародних експертів завершила першу в історії [зовнішню незалежну оцінку \(аудит\) діяльності НАБУ](#). Роботу останнього, за період з березня 2023 до листопада 2024 року оцінили в 1,4 бала, що відповідає рівню «помірно ефективна». Так, станом на 31.12.2024, детективи НАБУ зареєстрували тисячі кримінальних проваджень, 1275 осіб постали перед судом, 274 особи отримали обвинувальні вироки, які вже набрали законної сили, понад 2,5 млрд. гривень було спрямовано на зміцнення обороноздатності України, 10 млрд. гривень збитків відшкодовано державі, попереджено заподіяння шкоди державі на десятки мільярдів гривень. Тим не менше, за заключенням цієї ж Комісії НАБУ, цитата: «не здійснювало системного відстеження чи моніторингу досудових розслідувань за пріоритетними сферами, що обмежувало його здатність ефективно спрямовувати ресурси на боротьбу з високопосадовою корупцією».

Однак, діяльність чисельних антикорупційних органів в Україні не задовольняє українське суспільство, яке другою загрозою незалежності України, після кривавої війни – вважає корупцію. Це стосується не тільки результатів діяльності цих інституцій але й кадрове забезпечення, через відкритість конкурсів на посади керівників антикорупційних органів та їх регулярної звітності українському суспільству. Крім того, є низка запитань до порядку проведення конкурсів на адміністративні посади, в тому числі й керівників та їх заступників не тільки НАБУ чи САП, включно з вчасним призначенням таких. Так, останній [конкурс на керівника САП зазнав гучного скандалу, коли за результатами комплексного оцінювання, яке тривало майже рік, комісія протягом кількох місяців - відмовлялась оприлюднювати результати та офіційно оголошувати переможця](#). Сюди ж й відмова Кабінет міністрів України (КМУ), призначати керівника Бюро економічної безпеки (БЕБ), який гідно пройшов конкурс міжнародної комісії на цю посаду, хоч це дещо інша тема.

Інституції у цивілізації важливіші за особистості

Аналізуючи вищевказане, не можна не звернути увагу на відмінність українського підходу до інституцій державного значення, якими є правоохоронні органи взагалі та антикорупційні - зокрема. Є, очевидним, що за десятки років ми так й не створили (навіть на кошти ззовні) дієвих антикорупційних структур. Тобто вони є, але інституціями, за десятки років - так й не стали. Натомість, всілякі протистояння, по-крайній мірі в публічній сфері, це не про інституції а швидше - про осіб: кумів, зацікавлених, в ролі «смотрящих» тощо, завдання яких не стільки захист державних інтересів, скільки корпоративні та особисті забаганки «сильних» слабенької держави, які плодять інтриги, продукують «зради» й дбають про реноме тих, хто їх призначив чи хто за них проголосував. Тобто, ми й за 33 роки – так й не навчилися та не захищаємо інституції, які мали б вичавлювати негідників, включаючи й корупціонерів зі своїх лав а обсмоктуємо дії/бездіяльність осіб, яких не завжди навіть можемо впіймати, звинуватити, засудити.

Натомість, основною причиною такого стану речей, як видається - є: відсутність фаховості, некомпетентність, безграмотність, амбіції та особисті інтереси, які ставляться вище суспільних. А ще намагання: складні, системні проблеми держави вирішити одним махом, нехтуючи прогнозами та ігноруючи ймовірні наслідки.

Вищенаведене, як видається - є третьою пересторогою для України а прикладів – туц. Так, в 2011 році, у тотально корумпованій Україні відмінили техогляди для автомобілів, бо бачте на

станціях технічного огляду (СТО) й в органах поліції України - «брали хабарі». Потім, в 2024 році у «європейській» країні розігнали корумповані МСЕКи, з тих же причин. Й ось - знову через, кількох ймовірних «зрадників» (побачимо як суд підтвердить обвинувачення) в НАБУ та САП - фактично ліквідовано незалежність останніх. Отже, кульбіт - коли відрізають руку щоб не болів палець, Україною непогано засвоєно. Та й народ не дуже засмутився: зекономив на техоглядах а за анульовані, лікарські заключення та інвалідні посвідчення, які відібрали у тих же прокурорів - тільки порадів.

Однак, коли влада «занесла» рукою нардепів над антикорупційними органами а не над конкретними підозрюваними у «зраді» - українці не витримали. На вулиці десятків міст вийшла, здебільшого молодь, яка прагне єдиного - хоче щоб її почули та попереджає владу, що скидати їх інтереси з рахунку, останній - не можна, незважаючи на негласну домовленість всередині суспільства - не чіпати державних мужів на час війни. При цьому, протести направлені на збереження інституцій але - проти ймовірних винуватців прийняття недолугого рішення, матюки про яких можна почитати на чисельних плакатах протестуючих.

Й, знову як у 2016 році, «мудрому наріду» не сподобалась не стільки суть «закону 12414», скільки сама процедура прийняття рішення, коли в один день він був проголосований в сесійній залі, підписаний Головою Верховної Ради, Президентом України та опублікований в «Голосі України» й, відповідно - вступив у силу. Тоді, це було призначення кума без юридичної освіти на посаду Генерального прокурора, під якого змінили Закон України «Про прокуратуру», процедуру «обрання» якого таким чином «протягнув» діючий Гарант, який нині в «опозиції». Тоді, 12 квітня 2016 року за «турборежим», який нині приписують IX-му скликанню, проголосувало 264 народні депутати, а 22 липня 2025 року - 263. При цьому, різниця невелика, ні в кількості голосів, ні тим паче в процедурі, якою скористались й «молоді лиця», політичні забаганки лідерів яких, вкупі з бажаннями в захисті власних інтересів - перевершили державні інтереси, особливо з урахуванням десятків випадків, коли важливі рішення, місяцями залишаються непідписаними законопроектами, які припадають пилом по столах гарантів найбільшої європейської країни.

Таким чином є очевидним, що нехтуванням того факту, що інституції у цивілізації важливіші за особисті інтереси, забаганки та «хотелки» й привели «європейську» Україну, фактично, до бунтів які спричинили: недолуга підготовка до «політичної хірургії», яка мала на меті вирізати «ворожу агентуру» в антикорупційних органах, так щоб не пошкодити останні - але привела до «картонної революції» та незадовільної реакції західних партнерів країни.

Хотіли як краще а вийшло як гірше

Отже, з «політичною хірургією» в Україні – біда й ми на порозі знищення всього спектру антикорупційних органів, чим дали привід від Сахаліну до Брюсселю й від Парижу до Вашингтона, не кажучи вже про українське суспільство – голосно говорити, останні кілька днів, про «зраду». Характерно, що і партнери, і агресори реагують на останні події в Україні по-різному: одні переконували Гаранта не підписувати «знищення» НАБУ та САП - лякаючи неприємностями на шляху до Європи, агресори ж просто призупинили стріляти: навіщо витрачати ракети й КАБи, коли «замес» на залишках «разрухі» тільки на користь ворогу? Найкумедніше, у цій ситуації - це припущення окремих українських «аналітиків» та політиканів, що протести проти «закону 12414» - кимось оплачені, особливо після роздачі стрілецької зброї відповідальним киянам у лютому-березні 2022 року.

В самій Україні, дякуючи, саме законодавчій гілці влади, масштаб цієї «зради» є таким, що уможливив вуличні протести, чого не було за увесь час російсько-української війни, тобто - з 2014 року і це незважаючи на комендантські обмеження. Правда, й майданів вже давно не було а «традиції», які мають місце в Україні кожне десятиріччя, коли публіка пре на вулиці кидати коктейлі молотова - забувати все ж зарано. Однак, з кожною революцією, як видається - цінності лише уточнюються але приносять мало користі. В 2004 році «помаранчева революція» вимагала кЧуму - геть, з надією знищити олігархат але - не сталося. Вже в 2013-2014 роках учасники «революції гідності» репетували ЗЕКа геть, адже нас намагались «кинути» з європейським вибором. Зараз, «революція на картоні», трубить «даєш все – взад» та зЕмелю – геть. При цьому, однією з відмінностей останнього бунту є - повна відсутність: «космонавтів», гучномовців та автозаків, що в чергове показало і партнерам, і ворогу, чим українське суспільство, на чолі з молоддю, яка і склала основну масу протестуючих - відрізняється від паризьких громил чи

одиначних пікетів на болотах. Не виключено, що українці приречені дивувати світ, навіть й на 1247 день кривавого протистояння росії.

Цього, правда не можна сказати про чиновництво, яке в статусі «любих друзів» та «засновників» українського кооперативу «Озеро», до яких, як подекуять ті «що в темі» українці - вже підібрались, фактично ліквідовані антикорупційні органи, почало шукати шляхи «здати взад».

Підбираємо ритм для танців з бубнами

Саме, спроба повернути все назад - є чи не єдиним виходом для України, яка вже понесла не тільки іміджеві та репутаційні втрати, як надійний прибічник демократії на шляху до ЄС та НАТО але й наражається на фінансові труднощі, які можуть настати через припинення допомоги з боку союзників та коаліції в протистоянні російській агресії.

Тому «винуватці», вкупі з Гарантом, мусіли ще раз глянути на державні терези, на яких з другого боку - не тільки українські студенти але й західні партнери, які не тільки ініціювали створення та частково фінансують НАБУ, САП та інші антикорупційні структури але й кують нашу спільну перемогу: грошима, зброєю, набоями, ліками, гуманітаркою тощо.

Натомість, рішення за яким нардепів терміново повертають з «відпочинку» за пульти голосування за вже «напрацьовані» кілька законопроектів, з метою «відновити» статус НАБУ та САП, з «покращенням функцій» останніх, ну щоб ні один ворожий агент вже не «проліз» - навряд чи вдалі, особливо з врахування низки ймовірних перепон: часових, кворуму, результатів голосувань, ситуації на фронті тощо.

До цього варто додати й факт реєстрації вже трьох законопроектів, з яких два депутатські: [№13531](#) та [№13531-1](#) та президентський [№13533](#). При цьому, якщо перші два, як бачимо - «йдуть» як альтернативні, то останній буде розглядатись як окремий а через те, що його подає глава країни він має статус невідкладного й мав би та буде розглядатись першим, а в разі прийняття буде безальтернативним. Можна собі тільки уявити, свідками кількох «зрад» ще стануть українці в ході повернення-відновлення «статусу» НАБУ та САП, якщо таке, взагалі станеться. А тим часом, норми новоприйнятого [закону 4555-IX](#), вже прописані та є чинними в правовому полі України.

Водночас на думку глобального руху Трансперенсі Інтернешнл України, наприклад - президентський законопроект [«не вирішує всіх системних проблем у функціонуванні НАБУ та САП. Для повноцінного посилення ефективності антикорупційних органів необхідно окремо працювати над вилученням сумнівних контрольних механізмів та врахуванням рекомендацій міжнародних аудиторів щодо посилення роботи НАБУ. Крім цього, слід усунути можливості призначати прокурорів в ОГП та обласні прокуратури без конкурсу»](#).

І це незважаючи на те, як все запропоноване, з ймовірними поправками - проголосується у Верховній Раді, якщо на десятки нардепів вже заведено по кілька папок справ саме від НАБУ та САП, яким потрібно повернути статус незалежних антикорупційних органів. Тобто як буде реалізована повторна спроба «хірургії» навпаки та чи виживе пацієнт Україна а також чи повірять українці, що на цей раз наміри співпадуть з результатом – невідомо. А головне - чи переконаємо у своїй щирості іноземних партнерів, що інститути таки важливіші за примітивне п'ятякання про «зовнішнє управління», без якого Україні, нині - ніяк? Хтозна.

З другого боку, чи усвідомлять політики та чиновники країни, що кожен з них має право тільки одну помилку, як це має місце в цивілізації, незважаючи на виключення, з яких Україна продовжує брати приклад. Більше того, чи винесемо, накінець уроки з того факту, що «кидати» партнерів, які допомагають Україні не один рік й отримувати мільярдні транші за обіцянки, які потім чиновництво та політики ігнорують – це нікчемно та не личить країні, яка ніби зібралась в цивілізацію, прописавши у своїй Конституції ходу до ЄС та НАТО.

Й, насамкінець, чи вартують танці з бубнами навколо поліграфу, всієї тієї ганьби, яку буде змушена пережити вся Україна та кожен її громадянин, які й на 34 році Незалежності толерують інституційну недолугість власної держави, через некомпетентність, безграмотність, амбіції та особисті інтереси, які ставляться окремими особинами - вище суспільних та державних.